

Vanha valokuva jatkosodan aikana 1944 tuhoutuneesta Oulun NMKY:sta. Etualalla vanha puoli, jossa Oulun Suomalainen Yksityis-Lyseo toimi 1874—1887. Talon omisti siihen aikaan Bomanin mamselli. Rehtori Rorsman kirjoittaa: "Koululle vuokrattiin huoneita neiti M. Bomanin talossa Ison Uuden kadun varrella N:o 11 ja vähitellen saatiin tarpeen mukaan vuosien vierieissä lisää huoneita samasta talosta, jossa koulu asui yhteen jaksoon 13 vuotta." Tämän rakennuksen vasemman puoleiseen seinään, nykyisen Isokadun puolelle (Työväen Säästöpankin paikalla) kiinnitettiin Yksityislyseon muistolaatta.

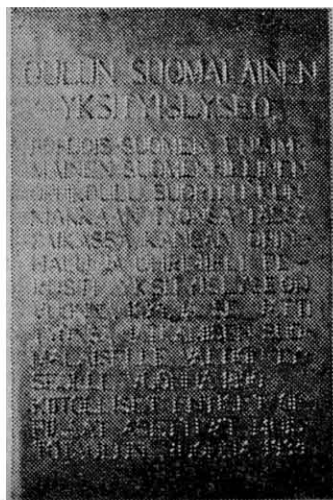
Yksityislyseon muisto

Koulumuistoistani merkittävimpiä on muisto luokkakokouksesta, jossa itse olin täysin ulkopuolinen. Minulle tutussa sodan aikana hävinneen Ynnin "vanhan puolen" juhlasalissa oli joskus kesällä 1930 koolla joukko osittain jo harmaapartaisia ja huomattavassa määrin kaljuuntuneita "koulupoikia", joilla niinä päivinä oli Oulussa luokkakokous. Luulen, että kysymyksessä oli neljäkymmentävuotisuusluokkakokous, mihin samalla ainakin useimmilla läsnäolijoista liittyi muisto ylioppilaslain saamisesta, kaikillakin muisto ylioppilaskirjoituksista, jotka siis oli pidetty talvella (ja syksyllä) 1890.

Oli keskikesä, oli kuuma päivä. Papat olivat riisuneet pikkutakkinsa ja seisoskelivat ja astelivat paitahihasillaan. Turha tärkeys jo poissa, niin, poissa kai se jo muutenkin oli, kun oli luokkakokous. Yksi noista "farpruureista" oli isäni, siksi olin saanut seurata heitä, ehkä siksi, että pohjanveikkona ja ynniläisenä tunsin talon, heidän vanhan koulutalonsa. Voin vieläkin selvästi nähdä nämä herrasmiehet, kuka vatsa vähän pulleana, kuka muuten pönäkänä, kuka vähän jo köyrynäkin, vaikka keski-ikä olikin vasta noin kuusikymmentä vuotta. Oli pukinpartaa jos komeita viiksiäkin, ääntä oli, puhetta ja kaskuja riitti, naurua riitti. Rovasti oli kaikkein mahtavin, olemukseltaan nimittäin. Minulle hän oli myös tutuin noista seidistä, jotka kuitenkin kaikki jollain tavalla tunsin. Rovasti oli myös runoilija, mutta runoili siinä yksi ja toinen muukin, kun oli kerran juhlapäivä, "runoili" ainakin muistelemlalla.

Olin siihenkin aikaan ujo ja hiljainen ja kunnioitin suuresti harmaita ja kaljuja ohimoita, niin kuin opetettu oli, ja muutenkin. Seisoin sivussa ja katselin, mutta niinpä sitten kuva jäikin elävänä mieleen. Ajatella, että nuo "vanhat" herrat olivat tässä talossa olleet minun ikäisiä koulupoikia koulupojan-konsteineen, laiskoineen, muistutuksineen, murinoineen ja tulevaisuudensuunnitelmineen...

Vanha Ynni sai nyt minun silmissäni uuden merkityksen. Aikanaan näin kirjoista, että Oulun Suomalainen Yksityislyseo oli aloittanut toimintansa tuossa tutussa talossa 1874 ja lopettanut toimintansa paikassa elokuun viimeisenä 1890. Ylioppilasluok-

OULUN SUOMALAINEN YKSITYISLYSEO
POHJOIS-SUOMEN ENSIMMÄINEN SUOMENKIELINEN OPPIKOULU SUORITTI KUNNIAKKAAN TYÖNSÄ TÄSSÄ PAIKASSA. KANSAN OPINHALU JA UHRIMIELI PERUSTI YKSITYISLYSEON VUONNA 1874, JA JÄTTI TYÖNSÄ JATKAMISEN SUOMALAISALLE VALTION LYSEOLLE VUONNA 1890. KIITOLLISET ENTISET OPPILAAT ASETTIVAT MUISTOTAULUN VUONNA 1934.

ka, jonka kokouksen todistajana olin ollut, oli siis viimeinen tässä talossa kirjoittanut luokka. Neljä vuotta myöhemmin vietettiin Oulussa Yksityislyseon perustamisen 60-vuotisjuhlaa, jonka yhteydessä Ynnin eli Oulun NMKY:n "vanhan puolen" Isonkadun puoleiseen seinään kiinnitettiin oppilaiden lahjana muistolaatta. Monet meistä muistavat tämän laatan, joka suli "olemattomiin" sinä surkiana päivänä, jolloin kuvamme esittämä NMKY:n toimitalo naapurineen tuhoutui vihollisen lentohyökkäyksen kylvämän palopommisadon syyttämässä tulipalossa. Mahtaako laatasta tämän perimäni valokuvan lisäksi olla olemassa montakin kuvaa?

Kesän 1934 koulujuhlasta ja laatan kiinnittämisestä minulla ei ainakaan tällä hetkellä ole mitään mielikuvaa. Perheasioista johtuen en ehkä lainkaan seurannut koko tapahtumaa, en eh-

kä tiennytkään siitä, vaikka jo olinkin jonkinlaisissa tekemisissä julkisen sanan kanssa.

Kun äskettäin pakisin 90-vuotiaan kansakoululaitoksemme historiasta, tuntui asialliselta palauttaa mieliin myös samana syksynä toimintansa aloittanut kuuluisa Yksityislyseo, Pohjois-Suomen ensimmäinen suomenkielinen oppikoulu, tämä Teuvo Pakkalan koulu, Suomen tasavallan ensimmäisen presidentin K. J. Ståhlbergin koulu, niin, monen-monen muunkin kuuluisuuden koulu, kuten varsin moni lukijoista hyvin tietää. Tästä lyseosta on historiat kirjoitettu, joten minun ei tarvitse niihin paljoakaan kajota. On jo 1890 ilmestynyt vihkonen "Oulun Suomalainen Yksityis-Lyseo", kertomus koulun vaikutuksesta vuosina 1874—1890, "tehnyt Anton Forsman. Lyseon entinen rehtori." On myös matrikkeli vuodelta 1924. Molemmat kirjat lienevät jo melkoisia harvinaisuuksia, mikä tässä kerrotta-koon niille, jotka tällaisia opuksia muualla kuin hyllyssänsä säilyttävät, esimerkiksi ullakolla tai kellarissa tai komeron pölyisessä nurkkauksessa. Harvinaisuuksiin kuuluvat myös jo koulun entiset oppilaat, joista muutama vuosi taaksepäin joukostamme poistunut Simi-Kalle, maanmittausinsinööri Kalle Similä, piti tarkkaa tilastoa oman matrikkelinä yhteydessä. Liekö joku 70-luvulla syntyneistä vielä elossa, voisi ainakin olla, sillä vv. 1883—87 koulun vielä otettiin joitakin oppilaita. Toisaalta tiedämme, että 1883 aloittaneen valtionlyseon vanhimpiin kuuluva Iki-Kianto on syntynyt jo 1874. Katselen Forsmanin "vuosikursseja"; moni nimistä on tuttu, mutta poissa on 1870 syntynyt J. N. Merenheimo (Meklin; runoilija Niilo Mante-re), poissa on Aleksanteri Tervo, niin — kaikki tutut ainakin ovat poissa, mutta enhän tunne kaikkia. Vieläkö joku vanhus elää?

Nykyisin vietetään Oulun lyseon juhlia niinä vuosina, jotka ovat tasavuosia Yksityislyseon perustamisvuodesta lähdettäessä. Tiedän hyvinkin tarkkaan, miten tähän on päädytty. Oulun Suomalainen Yksityis-Lyseo oli valtionlyseon, Oulun Suomalaisen Klassillisen Lyseon edeltäjä ja nykyinen Oulun lyseo klassillisen lyseon työn jatkaja. Mutta saumahan siihen kyllä jää. Äskettäin kirjoitti minulle

klassillisen kasvatti Lauri Lounela (Lönnrot), eläkkeellä oleva kajaanilainen lehtori ja muutenkin viisas mies, kirjeen, jossa hän suuresti ihmetteli, että me oululaiset olemme johtaneet asiat tähän pisteeseen. Myönnän, että entisenä lyseolaisena olen jotenkin ollut vaikuttamassakin siihen, että nämä kouluhistoriat on sulatettu yhteen, enkä ole tajunnut, että siinä olisi historiaa väärennetty. Kuulun kuitenkin niihin, jotka aina ovat valmiit myöntämään erehdyksensä, kun ja jos naapuri voi todistaa asiat toisiksi. Kun ystävänä Lounela vaatii, että asia on tutkittava ja oikaistava, ennenkuin on myöhäistä, ehdotan tutkimusta ja julkista selvitystä, ettei vain taas syytettäisi oululaisia olemattoman omimuksesta, tässä tapauksessa yhdeksästä ylimääräisestä vuodesta. Lounela sanoo, että Yksityislyseo oli Yksityislyseo, joka lopetti 1890, jolloin valtionlyseossa, klassillisessa, jo aloitti VIII luokka. Hän jatkaa: "Pohjanmaan ensimmäisen puhtaasti suomenkielisen oppikoulun perustaminen oli kyllä sellainen merkkitapaus, että sen satavuotispäivää kyllä kannattaa juhla-na viettää. Siinä sivussa sopii muistaa sitäkin, että meidän lyseomme on 90 vuoden ikäinen. Perilliseksi hän nyky-lyseon kylä myöntää.

No, nyt on tuntuu puhdas. Olen esittänyt viisaan kirjeenvaihtoystävämme terveiset.

Panu

J.k. Pakinassa "Yhdeksänkymmentävuotiaat" oli käsikirjoituksessa opettaja Henriette Hanell, mutta ladottaessa paholainen ei uskonut, vaan teki yhdesti Hasenellin. S:a.